

بیمه مسؤولیت در ایران

میزگرد

مقدمه

فصلنامه آسیا به منظور ارایه اطلاعات و آگاهیهای لازم در مورد رشته‌های بیمه، در هر شماره با دعوت از صاحب‌نظران و کارشناسان مربوطه، موضوعات مختلف صنعت بیمه را در معرض بحث و تبادل نظر قرار می‌دهد.

بیمه مسؤولیت یکی از شاخه‌های مهم و گسترده بیمه است که به دلیل عمر کوتاه خود و همچنین شرایط خاص جامعه، از رشد و توسعه لازم برخوردار نشده است.

به منظور آشناسازی خوانندگان محترم فصلنامه در این شماره با حضور صاحب‌نظران این رشته از بیمه، وضعیت آن در کشور مورد بحث قرار گرفت. آنچه در پی می‌خوانید حاصل این میزگرد است امید است مورد استفاده قرار گیرد.

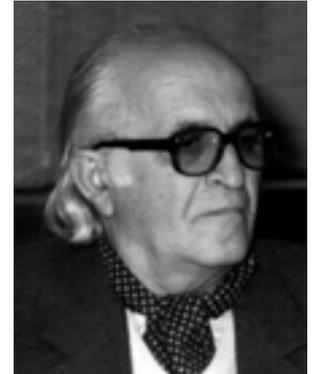
ابوالقاسم دباغ

ایرج موبدشاهی

بهزاد ایثاری

دکتر جانعلی محمود صالحی

ترجمه مقالات تخصصی در زمینه بیمه.

ابوالقاسم دباغ

تحصیلات: لیسانس بیمه و اقتصاد از مدرسه عالی بیمه R.C.D تهران

سوابق اجرایی: قریب ۲۳ سال فعالیت در شرکتهای بیمه ایران - امریکا، بیمه توانا و شرکت سهامی بیمه آسیا، تصدی پستهای مدیریتی در رشتههای مختلف و در حال حاضر مدیر بیمه‌های مهندسی، مسؤولیت و ریسکهای متنوع بیمه آسیا.

تألیفات و تحقیقات: تألیف جزوات آموزشی در زمینه بیمه.

تحقیقاتی سازمان برنامه و بودجه تحت عنوان جایگزینی بیمه‌نامه مسؤولیت به جای ضمانت‌نامه بانکی در قراردادهای مهندسان مشاور و پیمانکاران.

ایرج موبدشاهی

تحصیلات: لیسانس بیمه و اقتصاد از مدرسه عالی بیمه R.C.D طی دوره‌های تخصصی SITC، SMP.

سوابق اجرایی: معاون فنی در بیمه‌های امید و آسیا و در حال حاضر سرپرست شورای فنی شرکت سهامی بیمه آسیا.

تألیفات و تحقیقات: مقالات علمی در نشریات تخصصی بیمه،

بهزاد ایثاری

تحصیلات: فوق لیسانس مدیریت بازرگانی بین المللی.

سوابق اجرایی: تصدی پستهای مدیریتی در بیمه مرکزی ایران و شرکتهای بیمه، عضو شورای عالی بیمه، سردبیر فصلنامه بیمه مرکزی ایران، عضو کمیته بیمه اتاق بازرگانی، مدیر گروه بیمه دانشکده امور اقتصادی، عضو شورای پژوهش بیمه مرکزی ایران و در حال حاضر مدیرعامل شرکت تداوم هستی (کارگزاری بیمه).

تألیفات و تحقیقات: مقالاتی در نشریات بیمه و سایر نشریات تخصصی، سرپرست پروژه‌های

دکتر جانعلی محمود صالحی

تحصیلات: دکترا در رشته حقوق. **سوابق اجرایی:** معاون مدیرعامل بیمه ایران (۱۳۵۰)، مدیرکل صندوق بیمه محصولات کشاورزی (۱۳۵۶)، مدیرعامل شرکت بیمه بین‌المللی ایران و امریکا (بیمه توانا) (۵۹۱۳۵۸).

تألیفات و تحقیقات: کتابهای فرهنگ بیمه و بازرگانی، حقوق زیان دیدگان و بیمه شخص ثالث، بیمه عمر و سایر بیمه‌های اشخاص (ترجمه)، نیروهای زندگی (ترجمه)، مقالات متعدد در نشریات تخصصی بیمه.

انتخاب کردند و بدین ترتیب مسؤولیت مدنی کارفرما در مقابل کارگر بیمه شد. بعدها بیمه مسؤولیت مدنی کارفرما در مقابل کارگر که هدف از آن جبران زیانهای این نیروی زحمتکش بود، به شکل بیمه حوادث کار متجلی شد. به تدریج در اواخر قرن نوزدهم و با ابتکار بیسمارک، صدراعظم آلمان، بیمه حوادث کار به بیمه‌های اجتماعی تبدیل شد. مقصود بیسمارک از این نوآوری بیمه‌ای، ایجاد

به طور کلی تاریخچه بیمه‌های مسؤولیت مدنی به اوایل قرن نوزدهم بازمی‌گردد که به شکل بیمه مسؤولیت کارفرما در مقابل کارگر وجود داشت. در آن دوران در کارخانه‌ها عده‌ای کارگر تحت شرایط بسیار دشوار کار می‌کردند و در اثر حوادث کار مصدوم یا بیمار شده و مسائلی را برای جامعه ایجاد می‌کردند. در این میان افراد بشر دوست و حقوقدان‌ها در این اندیشه بودند که به طریقی از افراد صدمه دیده حمایت کنند. در نتیجه راه حل بیمه را

آسیا: ضمن عرض تشکر از حضور مدعوین محترم میزگرد بیمه‌های مسؤولیت، از جناب آقای دکتر صالحی تقاضا می‌کنم به منظور ورود به بحث به طور مختصر تاریخچه‌ای از مراحل رشد و توسعه بیمه‌های مسؤولیت در ایران را ارائه نمایند.

آقای دکتر صالحی: به نام آن که جان را فکرت آموخت. تشکر می‌کنم از این که بیمه آسیا از ما برای شرکت در این میزگرد دعوت به عمل آورد.

تعالد بین کارفرما و کارگر و جلوگیری از جذب نیروهای کار به سوی نهضت‌های کارگری بود.

بیمه مسؤولیت در ایران نخستین بار به شکل بیمه مسؤولیت حقوقی ناشی از حوادث خودرو مطرح شد و بیمه‌گران ضمن ارائه بیمه بدنه، یک بیمه مسؤولیت مدنی تا مبلغ ده‌هزار تومان را نیز به دارندگان خودرو عرضه می‌کردند. این وضعیت ادامه داشت

تا اینکه مقدمات بیمه اجباری شخص ثالث فراهم شد و به علت توسعه اجتماعی و اقتصادی و ارتباطی که ایران با جهان پیدا کرد، ناچار در ایران هم بیمه مسؤولیت حقوقی اجباری شد.

نکته قابل ذکر این که در ماده ۴ قانون بیمه مصوب سال ۱۳۱۶ آمده است، موضوع بیمه ممکن است مال، اعم از عین یا منفعت یا حق مالی یا مسؤولیت حقوقی باشد. تعبیر مسؤولیت حقوقی به طور دقیق همان مسؤولیت مدنی است. زیرا مسؤولیت حقوقی شامل مسؤولیت جزایی یا کیفری و مدنی می‌شود. به همین جهت در قانون‌های بعدی به جای کلمه مسؤولیت حقوقی که در قانون بیمه آمده بود، مسؤولیت مدنی جایگزین شد.

به این ترتیب به دلیل ضرورت‌های اجتماعی و اقتصادی و حمایتی، بیمه مسؤولیت مدنی از حالت اختیاری به صورت اجباری درآمد. در اینجا لازم می‌بینم به

● دکتر صالحی: تاریخچه بیمه‌های مسؤولیت مدنی به اوایل قرن نوزدهم بازمی‌گردد که به شکل بیمه مسؤولیت کارفرما در مقابل کارگر وجود داشت. بعدها این بیمه به شکل بیمه حوادث کار متجلی شد

زیرساخت‌ها و رژیم حقوقی بیمه مسؤولیت مدنی اشاره کنم.

رژیم حقوقی یا زمینه حقوقی بیمه‌های مسؤولیت مدنی به شرح زیر است:

۱ - مواد ۳۲۸ تا ۳۳۵ قانون مدنی ایران، بحث اتلاف و تسبیب .

۲ - قانون مسؤولیت مدنی مصوب سال ۱۳۳۹

۳ - قانون بیمه اجباری مسؤولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه‌موتوری زمینی.

۴ - قاعده لاضرر که یک قاعده عقلی و فقهی است و منبعث از حدیث نبوی می‌باشد. براساس این قاعده هیچ ضرر و زیانی نباید بدون جبران بماند.

۵ - قانون تجارت، ماده ۳۸۸ .

این زیرساخت‌ها و شالوده‌های حقوقی می‌تواند مبنای بیمه مسؤولیت مدنی در ایران شود. به تعبیری دیگر بیمه مسؤولیت یک بعد حقوقی بسیار قوی دارد و بدون شناخت زیرساخت‌ها یا ژرف ساخت‌های حقوقی امکان

مطرح کردن و عرضه کردن بیمه‌های مسؤولیت مدنی منتفی است.

آسیا: در دنیای معاصر فعالیتهای بیمه جایگاه خاصی یافته است، به نحوی که هم اکنون کمتر فعالیتی را در زمینه‌های مختلف صنعتی، کشاورزی یا خدماتی می‌توان یافت که بدون

بهره‌گیری از پوشش‌های بیمه انجام شده باشد. در جامعه ما، صنعت بیمه

هنوز نتوانسته به جایگاه مطلوب خود دست پیدا کند. در این میان بیمه‌های مسؤولیت نسبت به سایر رشته‌های بیمه با تأخیری نسبتاً قابل توجه وارد فعالیت‌های جاری جامعه شده‌اند. از جناب آقای ایثاری خواهش می‌کنم، مراحل مختلف توسعه بیمه‌های مسؤولیت در ایران را تشریح فرمایند؟

آقای ایثاری: بسم الله الرحمن الرحيم محور جامعه مدنی که امروز به عنوان آرمان ملی مردم قرار گرفته است و از حوزه روشنفکران به سایر اقشار جامعه در حال انتقال است، دارای امر قانون مداری و مسؤولیت پذیری است. در این میان بیمه مسؤولیت نیز به عنوان ضمانت مالی تعهدات جامعه و به صورت یکی از ارکان اساسی این تحول ژرف و گسترده، باید مورد توجه قرار گیرد. روش‌های سنتی که در ایران به تحقق این امر یعنی ایجاد تضمین مالی در داد و ستدهای مردم مورد استفاده قرار می‌گیرد، عمدتاً به صورت اسناد بهادار بانکی مانند ضمانت نامه

است. به طور طبیعی تأمین خود ضمانت‌نامه به دلیل شیوه‌های بانکداری مرسوم امروز ایران برای تمامی مردم امکان پذیر نیست و کسانی به آن دسترسی دارند که توانایی گسترده مالی دارند. در نتیجه خلاقیت و ابتکار در برنامه‌های توسعه کشور به دلیل عدم امکان دسترسی به تضمین‌های مالی، جایی پیدانکرده است. این موضوع عمدتاً زیربنای بحث توسعه بیمه مسئولیت آینده در ایران است. با توصیفی که از منشأ پیدایش اشکال مختلف بیمه‌ای در حوزه مسئولیت (با منشأ قانونی یا منشأ قراردادی) شد، آن چیزی که به عنوان بیمه اجباری مسئولیت دارندگان و رانندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در سال ۱۳۴۷ شمسی مطرح شد و در زمان خود تحول بزرگی محسوب می‌شد، بر مبنای خطر بود و نه تقصیر. یعنی پایه این قانون بر فرضیه خطر استوار بود و دارنده وسیله نقلیه را موظف می‌کرد، چنانچه حادثه ناشی از مسئولیت او باشد، خسارت را توسط بیمه‌گرها جبران کند. امروزه این روند تحول به گونه‌ای است که سازمانهایی مانند سازمان برنامه و بودجه، وزارت راه و ترابری و معاونت گمرکی وزارت امور اقتصادی و دارایی، اسناد بیمه‌ای را به عنوان ضمانت‌نامه قبول می‌کنند در حالی که تعریف دقیقی از بیمه‌نامه مسئولیت هنوز برای کل مصرف کنندگان ارائه نشده است. دلیل

● خلاقیت و ابتکار در برنامه‌های توسعه کشور به دلیل عدم امکان دسترسی به تضمین‌های مالی، جایی پیدانکرده است

این تحول به نظر من دو چیز است: اول گران بودن ضمانت‌نامه بانکی و دوم وجود یک نظام دگرگون شده در روابط بین کارفرما و پیمانکار. این موضوع عمدتاً به خواست و اصرار بازار عرضه خدمات به‌خصوص در حوزه پیمانکاری در کشور شروع شده است. اگر بخواهیم در حوزه بیمه مسئولیت متحول شویم باید از سه مرحله گذر کنیم:

- مرحله اول وضع قوانینی است که حضور بیمه را به عنوان یک تضمین در برابر مسئولیت افراد الزام کند. از موارد خاص آن، بیمه مسئولیت شخص ثالث و بیمه تعهد کارفرما در مقابل کارگر است، که در قانون کار به آن اشاره شده است. به نظر من توجه این قوانین باید به طرف تولیدکنندگان خدمات و کالاهایی باشد که مورد نیاز کل جامعه بوده و محدود به یک بخش از جامعه نمی‌شود مانند پزشکان، داروسازان، تهیه کنندگان مواد غذایی و ...

- بیمه‌گر در مرحله دوم باید بتواند در نظامی که صنعت بیمه بدان احتیاج دارد تعریفی از این تعهد ارائه دهد که مطمئناً این تعریف با تعریفی که از ضمانت‌نامه بانکی می‌شود کاملاً متفاوت است. در نتیجه فرهنگ مصرف کننده و فرهنگ استفاده کننده از این بیمه نیز باید آموزش داده شود. این امر مستلزم آن است تا در بخش عرضه که شرکتهای بیمه آن را تشکیل می‌دهند. یک نظام‌مندی تعریف شده از بیمه‌های مسئولیت به وجود آید. در حال حاضر به خاطر رشد قابل توجه بازار تقاضا، در شرکتهای بیمه، اشکال مختلف و سلیقه‌های گوناگونی در عرضه بیمه مسئولیت وجود دارد. به نظر من برخی از این سلیقه‌ها شاید در تعریف بیمه مسئولیت قرار نگیرد.

● در واقع قانون ازمسئولیت ناشی می‌شودو بیمه مسئولیت نیزبه خودی خود و بدون قانونموضوع نامفهوم و گنگی است

- مرحله سوم آموزشهایی است که باید به جامعه مصرف کننده در مورد نحوه استفاده از این فضای که برای ایجاد یک جامعه مدنی به صورت آرمان ملی بوجود آمده ارائه شود.

آسیا: ره‌آوردهای توسعه در دهه‌های اخیر باعث پیدایش تقسیم کار شده و این تقسیم کار هم به نوبه خود با طی مراحل مختلف، تخصصهای متنوعی را ایجاد کرده است. بیمه مسئولیت نیز برای پوشش مسئولیتهای مختلف به شاخه‌های مختلفی تقسیم شده است تا بتواند به این فعالیت‌ها نزدیک شده و آنها را پوشش دهد. از آقای موبدشاهی خواهش می‌کنم شاخه‌های مختلف بیمه‌های مسئولیت را معرفی نمایند.

آقای موبدشاهی: بنام خدا - اجازه بدهید قبل از پرداختن به سؤال شما مقدمه‌ای را بطور اختصار عرض کنم. در وهله اول لازم است بدانیم قانون چیست و برای چه و به چه منظور نوشته می‌شود؟ در یک جامعه مدنی قانون برای تنظیم روابط و حفظ حقوق انسانها نوشته می‌شود. قانون کسب و کار و تجارت و یا روابط ملل نیز از همین مقوله سرچشمه می‌گیرد و تنها شرایط و مختصات خاص

خود را دارد. با صنعتی شدن جوامع روابط و شرایط کسب و کار و قراردادهای اجتماعی نیز پیچیده‌تر شده و تعارض و برخورد بین انسانها در وجوه مختلف بیشتر می‌شود. برای اصلاح

چنین برخوردهایی و تبیین روابط بین آنها قوانین شکل می‌گیرند تا حقوق افراد خدشه‌دار نگردد. در واقع قانون از مسؤولیت ناشی می‌شود و بیمه مسؤولیت نیز بخودی خود و بدون قانون موضوع نا مفهوم و گنگی است. اما وجود قانون نیز به تنهایی کافی نیست. تبعیت از قانونی و نظارت بر اجرای دقیق و صحیح مندرجات قانون توسط متولیان امر مهمتر از خود قانون است. بعد از انقلاب صنعتی در قرن ۱۸ میلادی تمام معیارهای ناشی از انقلاب کشاورزی از هم پاشید. زندگی مردم همراه با امواج تمدن و ماشین به یکباره دستخوش تحول عظیمی گردید. قراردادهای اجتماعی گذشته منسوخ شد. کسب و کارهای جدید رونق گرفت. تولید تک محصولی کشاورزی دیگر کافی نبود. صدها نوع محصول صنعتی با فواید و خواص متفاوت ساخته شدند و دود کارخانه‌ها و شهرها را فرا گرفت.

همراه با این تغییرات و دگرگونیها مردم با امواج جدیدی از مصائب و حوادث ناشی از تمدن صنعتی روبرو گردیدند. شاید شما فیلم عصر جدید - ساخته چارلی چاپلین نابغه سینما - را دیده باشید. در آن فیلم برای اولین بار نشان داده می‌شد که چگونه انسان زیر چرخهای ماشین مسخ می‌گردد. اما همه نتایج انقلاب صنعتی هم بد و مصیبت بار نبود. دنیا کوچک شد، روابط انسانها از مرزها و قاره‌ها گذشت. کسب و کار و قراردادهای بین‌المللی شد. طومار بسیاری از بیماریهای خطرناک و

پوشش‌های بیمه مسؤولیت بسیار متنوع است و در هر کجا و هر کسب و کار و حرفه‌ای که امکان خطا و غفلت و قصوری باشد که بتوان آن را به جرم یا شبه جرم نسبت داد بیمه‌ای وجود دارد

کشنده درهم پیچید. فضا به تسخیر بشر درآمد. علم و صنعت به نهایت پیشرفت خود نائل شد. زندگی در این جوامع پیچیده و دگرگون شده نیازمند قوانین جدید متناسب با مقتضیات زمان بود و برای هر یک از حرفه‌ها قوانین خاصی تدوین شد. حتی نگهداری حیوانات هم در شهرها به آسانی و بدون در نظر گرفتن نظامهای خاص ممکن نبود. هر جا که جان و مال مردم تهدید می‌شد قانون و ضابط قانون حضور داشت. حالا دیگر مردم و صاحبان حرف و هر که آماده خطر بود و یا کسب و کاری راه می‌انداخت، راحتی خاطر نداشت چون ممکن بود به سبب کاری که به عهده می‌گرفت مسؤولیتی متوجه او گردد که ناچار می‌بایستی به حکم قانون آن را جبران نماید. در عین حال چون قوانین در بالاترین حد ممکن به نفع مردم تنظیم شده بود پرداخت میزان غرامت‌ها نیز به آسانی ممکن نبود و حتی ممکن بود سرمایه‌دار را به خطر اندازد. از همین جا بود که نطفه بیمه مسؤولیت بسته شد. شرکتهای بیمه که ماهیتاً تأمین خاطر می‌فروشد وارد جرگه شدند و قراردادهای بیمه مسؤولیت، مطابق نیاز تنظیم گردید. بدیهی است شرایط مربوط به قراردادهای بیمه‌های مسؤولیت در ابتدا محدودیت‌هایی داشت اما به تدریج با توسعه و پیشرفت در کلیه زمینه‌ها شاخه‌های متعدد بیمه‌های مسؤولیت نیز به تدریج افزایش یافت و شرایط آن نیز مطابق نیاز وسعت گرفت.

آخرین محصول از این دست بیمه مسؤولیت محیط زیست می‌باشد که آلاینده‌های اتمی و شیمیایی، ضایعات کارخانه‌ها و آلودگی‌های صوتی را تحت شرایط و استثنائات خاص پوشش می‌دهد. بعد از مقدمه‌ای

که به عرضتان رسید به پاسخ سؤال شامی‌پردازم. همانطور که در مقدمه به سمع رساندم پوشش‌های بیمه مسؤولیت بسیار متنوع است و در هر کجا و هر کسب و کار و حرفه‌ای که امکان خطا و غفلت و قصوری باشد که بتوان آن را به جرم یا شبه جرم نسبت داد بیمه‌ای وجود دارد. پوشش‌های متنوع بیمه‌های مسؤولیت را می‌توان به صورت متمم به بیمه‌نامه اصلی مسؤولیت مدنی الحاق نمود و یا بیمه‌نامه مستقل صادر کرد.

مهمترین پوشش‌های بیمه مسؤولیت به قرار ذیل است:

- بیمه مسؤولیت دارندگان وسایط نقلیه که در بسیاری از کشورها از جمله کشور ما اجباری بوده و صاحبان این وسایط مکلف می‌باشند مسؤولیت خود را در قبال مردم نزد شرکتهای بیمه، بیمه نمایند.

- بیمه مسؤولیت صاحبان کارخانه‌ها و حرف مختلف در مقابل کارگران. این بیمه نیز در بسیاری از کشورها اجباری بوده و اول بار غرامت‌های خسارت وارد به کارگران کارخانه‌ها تحت عنوان «غرامت کار» توسط دولتها پرداخت می‌شد. این پوشش تحت همین عنوان در ایران به عهده سازمان تأمین اجتماعی می‌باشد.

- بیمه مسؤولیت سازندگان و مقاطعه‌کاران.
- بیمه مسؤولیت مستأجرین در مقابل

خسارات ناشی از حریق .
 - بیمه مسؤولیت تولید اعم از محصولات صنعتی ،شیمیایی ،غذائی، و داروئی .
 - بیمه مسؤولیت صاحبان یا اداره کنندگان مجامع عمومی مانند سینماها، تئاترها، پارکها .
 - بیمه مسؤولیت بیمارستانها .
 - بیمه مسؤولیت صاحبان و یا اداره کنندگان هتلها ،رستورانها، باشگاههای ورزشی و امثال آن .

- بیمه مسؤولیت شرکت‌های حمل و نقل هوائی و زمینی در مقابل مسافرین و بار آنها و اشخاص ثالث .

- بیمه مسؤولیت مشاغل خاص مانند جراحان، پزشکان، مهندسین و مقاطعه کاران، مدیران صنایع و اعضای هیأت‌های مدیره آنها .

- بیمه مسؤولیت خلبانان، وکلای مدافع، قضات ،حقوقدانان، اقتصاد دانان .

- بیمه مسؤولیت گویندگان تلویزیون و رادیو .
 - بیمه مسؤولیت‌هایی که تحت قراردادهای خاص پذیرفته می‌شود .

- بیمه مسؤولیت‌های ناشی از اشتباه در طراحی و محاسبات در امور ساختمانی، صنعتی و مالی .

- بیمه مسؤولیت‌های ناشی از ارائه نظرات غلط و غیر تخصصی و تصور در انجام وظیفه .

- بیمه مسؤولیت محیط زیست .

آسیا: آقای دباغ از جمله مدیران صنعت بیمه هستند که در رشته بیمه مسؤولیت نیز فعالیت داشته و واجد تجربیات ارزنده‌ای

● ما به جز بیمه شخص ثالث اتومبیل و بیمه مسؤولیت حرفه‌ای پزشکان، برای هیچ نوع بیمه مسؤولیت دیگری، شرایط مصوبی که به تصویب شورای عالی بیمه و یا بیمه مرکزی رسیده باشد نداریم

می‌باشند از ایشان خواهش می‌کنم مشکلاتی که در حال حاضر بر سر راه بیمه‌های مسؤولیت وجود دارد را توضیح دهند.

آقای دباغ: من در آغاز قصد دارم یک تقسیم بندی از انواع بیمه‌های مسؤولیت ارائه داده و اشاره‌ای مختصر به اشکالاتی که احیاناً در هر یک از آنها وجود دارد انجام دهم. همانطور که اشاره شد از نظر اجرائی با انواع مختلف بیمه‌های مسؤولیت سرو کار داریم. بنابراین در محدوده این فعالیت، با عوامل بازدارنده توسعه اینگونه بیمه‌ها نیز تا حدودی آشنا شده‌ایم.

به موجب قانون، هرکس که در نتیجه فعل و یا ترک فعل خود موجب وارد آمدن خسارت به سایر اشخاص گردد می‌بایست آن را جبران نماید. بیمه‌های مسؤولیت ابزاری هستند که در این خصوص مورد استفاده اشخاص، تولیدکنندگان کالا و خدمات قرار گرفته‌اند به

نحوی که نتایج مالی خساراتی که در نتیجه فعالیت آنها به سایر اشخاص وارد می‌شود از این طریق جبران می‌گردد.

بیمه‌گران سعی می‌نمایند با تفکیک هر یک از حرفه‌های مختلف، شناخت کاملی از آن حرفه و کلیه قوانین و مقرراتی که در ارتباط با آن وجود دارد، ریسک را ارزیابی نموده و بیمه‌نامه‌ی متناسب با آن را طراحی پیک سری مشکلات مواجه هستیم .

اشکالاتی که برای توسعه انواع بیمه‌های مسؤولیت وجود دارد، متنوعند یکی از آنها عدم وجود شرایط بیمه‌نامه‌هایی است که استاندارد شده باشد، ما به جز بیمه شخص ثالث اتومبیل و بیمه مسؤولیت حرفه‌ای پزشکان، برای هیچ نوع بیمه مسؤولیت دیگری، شرایط مصوبی که به تصویب شورای عالی بیمه و یا بیمه مرکزی رسیده باشد نداریم. بنابراین هر شرکت بیمه‌ای حسب مورد، شرایطی را در نظر گرفته است. به نظر من جا دارد هر یک از این شرایط، مطابق قوانین و مقرراتی که در رابطه با انواع مسؤولیتها وجود دارد، مورد تجدید نظر قرار گرفته و کاملتر شود.

از دیگر اشکالات، عدم وجود قوانینی مشخص است که توسط آن بتوانیم پی ببریم که تولید کننده خدمات و کالا چه

مسئولیت‌ها و چه مصونیت‌هایی دارد برای مثال مسئولیت‌ها و مصونیت‌های شرکت‌های حمل و نقل داخلی در مقابل باری که از صاحب کالا تحویل می‌گیرند، در کنوانسیون‌های بین‌المللی مانند کنوانسیون CMR مشخص شده است و بر اساس همان قوانین، بیمه‌نامه صادر می‌شود. بدین ترتیب بیمه‌گر می‌تواند خطر موجود را کاملاً ارزیابی کند و مطابق با آن بیمه‌نامه‌ای را تدوین نماید. برای متصدیان حمل و نقل داخلی، قوانینی به این روشنی وجود ندارد. البته بارنامه‌هایی صادر می‌شود و نکاتی نیز در پشت آن درج شده است. بازار بسیار مطلوبی برای بیمه مسئولیت حرفه‌ای مهندسين ناظر وجود دارد. ما به عنوان یک شرکت بیمه، آمادگی داریم مسئولیت این افراد را تحت پوشش قرار دهیم ولی یک مهندس ناظر که خدماتی را ارائه می‌دهد از نظر قانونی چه مسؤولیت‌هایی بر عهده خواهد داشت؟ بعد از بررسی‌های جامع متوجه شدیم که قانونی مشخص در این خصوص وجود ندارد. وقتی یک بیمه‌گر ریسکی را می‌پذیرد و در قبال آن حق بیمه‌ای دریافت می‌کند و خسارت احتمالی را می‌پردازد، ارائه بیمه‌نامه باید بر اساس یک سری قوانین و مقررات باشد. در صورت عدم وجود چنین ضوابطی، بیمه‌گر نمی‌تواند ریسک را به درستی ارزیابی نماید.

مسئله دیگر عدم وجود نظارت کافی بر قوانین موجود است. برای مثال بیمه‌گر مسؤولیت یک شرکت نصب موقت و پارک را در مقابل سهل‌انگاری کارگری که مثلاً موجب آتش‌سوزی می‌شود را تحت پوشش قرار می‌دهد. ولی مسئله اینجاست که چگونه می‌توان احراز نمود که کارگر مسؤول این خسارت، در استخدام شرکت مورد نظر بوده و از مؤسسه دیگری نیامده باشد؟! بنابراین در این گونه موارد قانون وجود دارد ولی نظارت

کافی بر آن اعمال نمی‌گردد. بیمه به عنوان یک پدیده اقتصادی به صورت زنجیره‌وار به سایر پدیده‌ها متصل است. یعنی ما باید همواره به قوانین اتکا نمائیم و بر اساس آنها تصمیم بگیریم ولی در عمل می‌بینیم که آنها اجرا نمی‌شوند. شرکت بیمه وقتی بخواهد غرامت را پرداخت کند باید یک پشتوانه قابل اعتماد داشته باشد. مثلاً در پوشش مسؤولیت کارفرما در مقابل کارگر که بازار بسیار خوبی از لحاظ فروش بیمه‌نامه دارد ما باز با این مشکل مواجه هستیم. در این موارد نیز وقتی حادثه‌ای اتفاق می‌افتد تنها چیزی که مورد نیاز شرکت بیمه است، رؤیت مدرکی است که ثابت کند کارگر در استخدام کارفرمای موردنظر است. طبق قوانین، کارفرما باید هنگام حادثه موضوع را به نیروی انتظامی و اداره کل بازرسی کار اطلاع دهد. ولی اکثر کارفرمایان چنین نمی‌کنند. و به قوانین عمل نمی‌نمایند. بدین ترتیب بیمه‌گر با مشکل مواجه می‌شود.

در جوامع اروپایی این گونه مقررات به صورت خیلی مشخص وجود دارد، ولی متأسفانه این قوانین در کشور ما به لحاظ اجرائی آن گونه که مورد نیاز است اجرا نمی‌گردند. برای نمونه وجود یا عدم وجود بیمه‌نامه در یک جریان دادرسی در نتیجه آن دادرسی بسیار تأثیرگذار می‌باشد.

آسیا: از آقای ایثاری تقاضا می‌کنم جایگاه و سهم بیمه‌های مسؤولیت را نسبت به کل بازار بیمه کشور تشریح فرمایند.

آقای ایثاری: بیمه به عنوان یکی از عوامل توسعه اقتصادی و اجتماعی هنوز جایگاه مناسب خود را در جامعه ایران نیافته است. نسبت حق بیمه به تولید ناخالص داخلی در کشور آن چنان ناچیز است که ایران را در زمره کشورهای عقب افتاده در بیمه به حساب می‌آورند. جایگاه بیمه مسؤولیت هم خارج از

این تعریف نیست و از نظر سهم تولید حق بیمه اگر بیمه‌های اجباری مسؤولیت دارندگان وسایط نقلیه عمومی شخص ثالث را از این معادله خارج کنیم، رقمی که باقی می‌ماند چشمگیر نیست. در ۱۰ ماهه نخست سال ۱۳۷۶ بیمه شخص ثالث ۲۵ درصد از کل حق بیمه بازار کشور را به خود اختصاص داده است. این رشد قابل توجهی نسبت به سالهای قبل است و دلیل آن هم افزایش تعهدات بیمه‌گران است. تجدیدنظر در شرایط بیمه شخص ثالث و همچنین تعمیم بیمه شخص ثالث به قانون دیات و دربرگرفتن مسؤولیت تقصیر در قانون دیات باعث شد که حق بیمه افزایش یابد و سهم قابل توجهی از پرتفوی صنعت بیمه کشور را به خود اختصاص دهد. متأسفانه به دلیل عدم آمادگی بازار عرضه بیمه، و اعمال روشهای سنتی در اولین جهش توسعه، زیان انباشته‌ای متوجه بیمه‌گرها شد. به طوری که بر اساس آمارها، در همین مدت (ده ماهه نخست ۱۳۷۶) ۳۸ میلیارد تومان خسارت در مقابل ۳۰ میلیارد تومان حق بیمه متوجه شرکتهای بیمه شد. البته باید در نظر داشت خساراتی که در این ده ماهه تحقق پیدا کرده است، با یک خلع یکسال یا یکساله ونیمه به بیمه‌گر منتقل می‌شود که اگر آن را نیز منظور کنیم به این نتیجه می‌رسیم که صنعت بیمه به هیچ وجه آمادگی وارد شدن به این عرصه بسیار تقاضامند جامعه را ندارد. بر اساس آماري که در سال ۷۵ اعلام شد، خسارات ناشی از حوادث جاده‌ای، بالغ بر ۳۰۰ میلیارد تومان بوده و خسارات جانی نیز در حدود ۱۳ هزار نفر می‌باشد که اگر میانگین کمترین مبلغ را در نظر بگیریم، در حدود ۴۰۰ تا ۴۵۰ میلیارد تومان، هر سال در این حوزه به کشور زیان وارد می‌شود. در حالی

● در وضعیت فعلی می‌گویند بیمه مسؤولیت مدنی دنبالهٔ بیمه اموال و اشخاص است در حالی که بیمه مسؤولیت مدنی، نه بیمه اموال است و نه بیمه اشخاص. این رشته بسیار گسترده است و آینده‌ای بسیار روشن و درخشان دارد

● باید برای هر رشتهٔ بیمه مسؤولیت مدنی که بسیار هم متنوع و گوناگون هستند یک تعرفه‌ای تنظیم کنند که در اختیار نمایندگان بیمه قرار گیرد تا آنها بتوانند بیمه را بفروشند

مانده است. با گسترشی که جامعه ما دارد و احساس مسؤولیتی که افراد جامعه باید بکنند و با عنایت به اینکه بحث مسؤولیت مدنی یک بحث مرتبط با عدالت اجتماعی و اقتصادی است، در این جا باید روی بیمه مسؤولیت مدنی بیش از این کار شود.

آقای دباغ به یک نمونه اشاره فرمودند و آن نبودن شرایط عمومی مصوب است. ما در رشته بیمه باربری، آتش‌سوزی، اتومبیل و سایر رشته‌ها، شرایط مصوب داریم ولی در بیمه مسؤولیت مدنی شرایطی وجود دارد که گویا سالها پیش (سال ۴۵-۴۶) برای بیمه ایران تهیه کردیم و اداره‌ای هم به عنوان اداره بیمه مسؤولیت مدنی راه‌اندازی شد، که همان اداره، هستهٔ اولیه بیمه اجباری شخص ثالث شد. در حال حاضر شرایط نارسایی وجود دارد. در اینجا چند راه حل ارائه می‌گردد:

۱ - حل این مسأله مستلزم آن است که شرکت‌های بیمه در این زمینه پیشنهاد کنند و بیمه مرکزی شرایط عمومی

نظرم رسیده با عنایت به این که سؤال شد که چه راه‌حل‌ها و چه راه‌کارهایی ممکن است وجود داشته باشد، عرض می‌کنم. از لحاظ قانونی ما مشکل خاصی نداریم. قانون مدنی و در فقه اسلامی قاعده لاضرر و در قانون مسؤولیت مدنی اردیبهشت ۱۳۳۹ و بالاخره در قانون بیمه شخص ثالث به قدر کافی حکم قانونی داریم. ولی بیمه‌گران، پژوهشگران بیمه، وکلا و قضات دادگستری اگر با دید گسترده‌ای به این قوانین نگاه کنند، می‌توان همین موارد را استنباط و استخراج کرد. یعنی با ابزارهای مختلف حقوقی ما می‌توانیم از قوانین موجود استنباط کنیم و مطلب بیرون بکشیم و آن را برای بیمه‌های مسؤولیت مدنی به عنوان پایه قرار دهیم، چراکه بیمه‌های مسؤولیت مدنی، بعد حقوقی بسیار نیرومندی دارند. یعنی در کمترین رشته‌ای تا این اندازه مسائل حقوقی مطرح می‌شود.

با این وجود روی این بیمه زیاد کار نشده و این بیمه جزو رشته‌هایی است که بسیار عقب

که شرکتهای بیمه تنها ۱۰ درصد از خسارت بازار بیمه شخص ثالث را جذب کرده‌اند و این خود نشان دهنده جایگاه فعلی بیمه مسؤولیت در کل حجم فعالیت مؤسسات بیمه است.

آسیا: لطفاً در مورد راه‌کارهای توسعه بیمه مسؤولیت توضیح دهید.

آقای صالحی: با توجه به مطالب دوستان و مطالبی که خود من در آغاز بحث بعنوان زیرساخت یا رژیم حقوقی مسؤولیت مدنی مطرح کردم باید بگویم که از بیمه مسؤولیت مدنی به عنوان یک رشته مستقل اسم برده شده است ولی در وضعیت فعلی می‌گویند بیمه مسؤولیت مدنی دنبالهٔ بیمه اموال و اشخاص است در حالی که بیمه مسؤولیت مدنی، نه بیمه اموال است و نه بیمه اشخاص. این رشته بسیار گسترده است و آینده‌ای بسیار روشن و درخشان دارد و به نظر من باید روی آن کار شود.

راه‌حلهایی را که برای بهبود این رشته به

جامعی به اضافه جدول و شرایط اختصاصی برای هر نوع از فعالیت‌هایی که در جامعه ممکن است ایجاد زیان بکند، ارائه بدهد.

۲ - راه حل دیگر، تنظیم یک تعرفه جامع و رسا بر پایه ضوابط آماری است. باید برای هر رشته بیمه مسؤولیت مدنی که بسیار هم متنوع و گوناگون هستند یک تعرفه‌ای تنظیم کنند که در اختیار نمایندگان بیمه قرار گیرد تا آنها بتوانند بیمه را بفروشند.

۳ - نکته سوم تدارک خدمات صدور است. آیا شرکت‌های بیمه به قدر کافی در بیمه مسؤولیت مدنی در زمینه پذیرش، صدور، ارزیابی خطر و صدور بیمه‌نامه، نیروهای انسانی ماهر و مجهز و آرموده دارند یا خیر؟ به نظر می‌رسد که اگر ما بتوانیم خدمات صدور را مجهز کنیم و از دانش آموختگان دانشگاه‌ها استفاده کنیم و این جوان‌ها را به کار بگیریم و از تخصص آن‌ها استفاده کنیم، می‌توانیم خدمات صدور بسیار مجهزی داشته باشیم که اگر کسی مراجعه کرد، مطالعه و بررسی نموده و برای کار صدور، خود را آماده نماید.

۴ - راه بعدی تدارک خدمات مجهز تصفیه خسارت است که در این جا نیز نیروی انسانی مطرح می‌شود، یعنی ما کسانی را به خدمت بگیریم که با صدور بیمه‌نامه آشنایی داشته باشند.

۵ - تربیت نمایندگان و واسطه‌های بیمه. هم اکنون شرکت‌های بیمه در بیمه آتش سوزی، باربری، اتومبیل و احیاناً تمام خطر و بیمه‌های اشخاص به صورت کلاسیک عمل می‌کنند. ولی آیا در بیمه مسؤولیت مدنی شرکت‌های بیمه، نماینده و کارگزار مجهز، آرموده و ماهر تربیت کرده‌اند؟ نماینده باید با روشهای اقماعی افراد را ترغیب به خرید این بیمه‌نامه‌ها کند. باید این بازار بالقوه جامعه را به بازار بالفعل

تبدیل کرد. هنر بیمه‌گری در اینجا جلوه می‌کند. باید به قدر کافی به جامعه آموزش داد و ضمن تبلیغات به آنها آگاهی داد و مردم را متوجه این موضوع کرد، بدون این که کسی را فریب بدهیم. مردم را متقاعد کنیم که مثلاً شما به عنوان پدر خانواده در مقابل اعضای خانواده مسؤولیت مدنی دارید، ممکن است فرزند شما به دیگری صدمه وارد کند، اتومبیل و خانه شما باعث خسارت همسایه شود. به طور کلی در تمام زمینه‌هایی که فعالیتی وجود دارد، در عین حالی که موجب تأمین معاش و درآمد است، ممکن است ضرر و زیان هم به همراه داشته باشد که جای بیمه‌گر در این جا خالی است. شرکت‌های بیمه باید ضرر و زیان هر فعالیتی را که به مردم وارد می‌شود شناسایی کرده و پوشش مناسبی برای آن پیش بینی نمایند. اگر بیمه‌گرها بتوانند به مردم تضمین و تأمین کافی عرضه بدارند، آرامش بیشتری در جامعه مستقر خواهد شد.

۶ - استفاده از تخصص وکلای دادگستری. این رشته چون بعد حقوقی خیلی قوی دارد نیاز به این است که شرکت‌های بیمه تعداد زیادی از وکلای دادگستری را به خدمت بگیرند که اگر یکی از مشتریان دچار دردسری شد، در مقابل پرداخت حق بیمه نازلی، خدمات مورد نظر به مشتری ارائه شود.

در کتاب «حقوق زیان دیدگان و بیمه شخص ثالث» تعداد زیادی از بیمه‌های مسؤولیت عرضه شده است. در این کتاب به پایه‌های حقوقی این نوع بیمه اشاره شده و همچنین در زمینه تعرفه‌ها و انواع مختلف بیمه‌های مسؤولیت مدنی بحث به میان آمده است. ولی بحث عمده این کتاب، بیمه شخص ثالث است در پایان کتاب به انواع بیمه‌های مسؤولیت مدنی اشاره شده است. از جمله

موارد اشاره شده در این کتاب، مسؤولیت دولت می‌باشد که به عنوان ضامن امنیت و آرامش و رفاه مردم در مقابل آنها مسؤول است. حتی قضات طبق قانون اساسی اگر موجب زیان به دیگری بشوند، با عنایت به قاعده لاضرر ملزم به جبران خسارت هستند. همچنین می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

بیمه مسؤولیت مدنی نگهبانان مسلح بانکها و صنعت نفت، بیمه مسؤولیت مدنی متصدیان حمل و نقل زمینی، هوایی و دریایی که قانون تجارت ماده ۳۸۸ ناظر به همین موضوع است و بر اساس آن متصدی حمل و نقل ملزم است، کالا و مسافر را صحیح و سالم از مبدأ به مقصد برساند. بیمه مسؤولیت مدنی شکارچیان، بیمه حوادث تحصیلی و مؤسسات آموزشی، بیمه مسؤولیت حرفه‌ای پزشکان و جراحان. مورد اخیر با یک اشکال بزرگ مواجه است. زیرا قانون مجازات اسلامی در ماده ۳۱۹ و ۳۲۲ دو حکم صادر کرده است یکی آنجا که پزشک اگر حتی ماهر هم باشد و به دیگری زیان وارد کند ضامن است و مسؤول می‌باشد و در ماده ۳۲۲ می‌گوید اگر رضایت بیمار را بگیرد، یا براءت حاصل شود پزشک مسؤول نیست. پس بر پایه قانون ۳۱۹ می‌توانید بیمه‌نامه صادر کنید ولی بر پایه ماده ۳۲۲ مواجه با اشکال است.

از دیگر رشته‌های مورد اشاره در کتاب بیمه‌های مسؤولیت: مراکز درمانی، آرشیوتکت‌ها، مقاطعه‌کاران، هتل‌دارها، صاحبان کافه و رستوران، متصدیان تئاتر و سینما، باشگاه‌های ورزشی، مالکان ساختمان‌ها و عمارت‌ها، صاحبان حیوانات و دامداران، مسؤولیت ناشی از آتش سوزی، بهره‌برداری و حمل و توزیع گاز و برق و بالاخره تله سیژ و تله کابین و انواع رشته‌های دیگر.

